

Základní povinnosti zaměstnavatele v důchodovém pojištění

Úkoly zaměstnavatelů při provádění důchodového pojištění vymezuje **zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení** (dále jen „ZOPSZ“).

Povinnosti zaměstnavatelů v oblasti důchodového pojištění lze rozčlenit do čtyř oblastí:

- 1. Vedení podkladové evidence pro účely důchodového pojištění**
- 2. Vyhotovování a předkládání evidenčních listů důchodového pojištění**
- 3. Součinnost zaměstnavatele v důchodovém řízení, potvrzování rozhodných skutečností**
- 4. Plnění ohlašovací a oznamovací povinnosti**

1. Vedení podkladové evidence pro účely důchodového pojištění

1.1 Rozsah evidence

Evidence, kterou zaměstnavatel vede o občanech pro účely důchodového pojištění, musí podle ustanovení **§ 37 odst. 1 ZOPSZ** obsahovat následující údaje:

- a)** příjmení (včetně všech dřívějších příjmení), jméno, datum a místo narození, místo trvalého pobytu, státní občanství, a byl-li občan účasten důchodového pojištění v cizině a zaměstnavatel je jeho prvním zaměstnavatelem po skončení této účasti, též údaj o názvu a adrese cizozemského nositele pojištění a o cizozemském čísle pojištění,
- b)** rodné číslo,
- c)** vznik a skončení pracovního poměru nebo jiného vztahu k zaměstnavateli, který zakládá účast na důchodovém pojištění,
- d)** vyměřovací základ pro stanovení pojistného na sociální zabezpečení za příslušná rozhodná období (ustanovení **§ 5 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti**)
- e)** dobu dočasné pracovní neschopnosti, s výjimkou dočasné pracovní neschopnosti, kterou si občan přivodil úmyslně, a karantény, dobu po kterou trvala potřeba ošetřování nebo péče o dítě ve věku do 10 let nebo jiného člena domácnosti, nejde-li o osoby, které podle zákona o nemocenském pojištění nemají nárok na ošetrovné, a skutečnost, zda pojištěnec v žádosti o ošetrovné uvedl, že je osamělý, a dobu před porodem, po kterou nebyla vykonávána výdělečná činnost z důvodu těhotenství, nejdříve však od začátku osmého týdne před očekávaným dnem porodu, do dne který bezprostředně předchází dni porodu,
- f)** dobu pracovního volna bez náhrady příjmu a neomluvené nepřítomnosti v práci,
- g)** záznam, zda občan pobírá starobní důchod přiznaný podle ustanovení **§ 31 zákona 155/1995 Sb.** (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), kdo jej vyplácí, datum vzniku nároku na tento důchod, popřípadě číslo rozhodnutí o jeho přiznání, jde-li o poživatele důchodu vypláceného orgány ministerstev obrany, vnitra a spravedlnosti,
- h)** jde-li o obchodní společnost, seznam společníků a členů statutárního orgánu a dozorčí rady této společnosti za jednotlivé kalendářní měsíce a přehled kalendářních měsíců, za které tato společnost neodvedla pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, které byla povinna odvést; to platí obdobně pro družstvo (podle ustanovení **§ 37 odst. 7 ZOPSZ** zaniká-li obchodní společnost/družstvo bez právního nástupce, je povinna/o předat tyto údaje příslušné OSSZ, a to nejpozději do dne výmazu společnosti z obchodního rejstříku),
- j)** dobu vojenské činné služby, nejde-li o vojáky z povolání.

Zaměstnavatel dále vede evidenci podle ustanovení **§ 37 odst. 2 ZOPSZ**:

- a) o náhradách za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti náležející za pracovní úraz (nemoc z povolání), které vyplácí, a vystavuje občanům potvrzení o době a důvodu poskytování těchto náhrad a o výši těchto náhrad vyplacených v jednotlivých kalendářních letech,
- b) o zvláštním příspěvku horníkům, který vyplácel před rokem 1996, a vystavuje potvrzení občanům o době poskytování příspěvku a o výši příspěvku vyplaceného v jednotlivých kalendářních letech,
- c) o dobách uvedených v ustanovení **§ 16 odst. 4 věte druhé písm. a), d) a e) zákona o důchodovém pojištění** (tzv. omluvné důvody, výkon vojenské služby v ozbrojených silách České republiky, péče o dítě do 4 let věku, péče o osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby) pokud tyto doby trvaly celý kalendářní měsíc, popřípadě jen po část kalendářního měsíce, pokud pracovní poměr nebo jiný vztah k zaměstnavateli, který zakládá účast na důchodovém pojištění, trval jen po část kalendářního měsíce, a v takovém kalendářním měsíci byl zúčtován příjem, který se zahrnuje do vyměřovacího základu pro stanovení pojistného na sociální zabezpečení, a o výši tohoto příjmu; zaměstnavatel vystavuje potvrzení o těchto dobách a o výši tohoto příjmu na žádost občana za jednotlivé kalendářní roky.

1.2 Povinnost uschovávat v evidenci některé záznamy nebo písemnosti

Zaměstnavatelé jsou povinni uschovávat podle ustanovení **§ 35a odst. 4 ZOPSZ:**

- a) stejnopisy evidenčních listů (**§ 38 odst. 5 věta první ZOPSZ**) vyhotovených v kalendářním roce, kterého se týkají, nebo v bezprostředně následujícím kalendářním roce po dobu 3 kalendářních roků po roce, kterého se týkají, a stejnopisy ostatních evidenčních listů po dobu 3 kalendářních roků po roce, ve kterém byly vyhotoveny,
- b) záznamy o skutečnostech vedených v evidenci podle ustanovení **§ 37 odst. 1 písm. h) ZOPSZ** po dobu 6 kalendářních roků následujících po měsíci, kterého se záznam týká, vždy však po dobu 3 kalendářních roků následujících po měsíci, v němž bylo dlužné pojistné za tento měsíc zapláceno,
- c) záznamy o skutečnostech vedených v evidenci podle ustanovení **§ 37 odst. 1 ZOPSZ**, pokud jde o poživatele starobního nebo invalidního důchodu, po dobu 10 kalendářních roků po roce, kterého se týkají,
- d) mzdové listy nebo účetní záznamy o údajích potřebných pro účely důchodového pojištění, včetně údajů uvedených v **ustanovení § 37 odst. 2 ZOPSZ**, po dobu 30 kalendářních roků následujících po roce, kterého se týkají, a jde-li o mzdové listy nebo účetní záznamy o údajích potřebných pro účely důchodového pojištění vedené pro poživatele starobního důchodu, po dobu 10 kalendářních roků následujících po roce, kterého se týkají.

Výše uvedené lhůty platí, pokud zvláštní právní předpis nestanoví pro záznamy, které mají charakter účetních záznamů, delší uschovací dobu; za záznamy s charakterem účetních záznamů se vždy považují doklady o druhu, vzniku a skončení pracovního vztahu, záznamy o pracovních úrazech a nemocech z povolání a záznamy o evidenci pracovní doby (**§ 96 zákoníku práce**), včetně doby pracovního volna bez náhrady příjmu.

Zaniká-li zaměstnavatel bez právního nástupce před uplynutím výše uvedených archivačních dob, je povinen zajistit úschovu záznamů a dalších dokladů do uplynutí těchto zákonem stanovených dob a písemně oznámit příslušné OSSZ, Pražské správě sociálního zabezpečení nebo Městské správě sociálního zabezpečení Brno, kde jsou tyto záznamy a doklady uloženy.

1.3 Plnění úkolů zaměstnavatelé v některých zvláštních případech

- nepodléhá-li zaměstnanec nebo smluvní zaměstnanec pojištění podle zákona o důchodovém pojištění, je zaměstnavatel povinen vést ve smyslu ustanovení § 37 odst. 1 písm. i) ZOPSZ údaje o jeho pojištění v cizině,

- podléhá-li smluvní zaměstnanec účasti na českém důchodovém pojištění, plní smluvní zaměstnavatel pro tohoto smluvního zaměstnance podle ustanovení § 36a odst. 1 ZOPSZ stejné povinnosti, jako ostatní zaměstnavatelé pro ostatní zaměstnance, kteří jsou účastni českého důchodového pojištění,

Poznámka:

- *smluvním zaměstnavatelem* se rozumí právnická nebo fyzická osoba, která má sídlo nebo bydliště na území České republiky a u níž jsou v České republice činní zaměstnanci zaměstnavatele, jehož sídlo nebo bydliště je na území státu, s nímž Česká republika neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, považovaní v České republice za smluvní zaměstnance, pokud podle smlouvy uzavřené s tímto zaměstnavatelem jsou příjmy smluvních zaměstnanců vypláceny smluvním zaměstnavatelem nebo jsou smluvním zaměstnavatelem uhrazovány tomuto zaměstnavateli.

- *smluvním zaměstnancem* se rozumí zaměstnanec zaměstnavatele, jehož sídlo je na území státu, s nímž Česká republika neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, je-li činný v České republice u smluvního zaměstnavatele.

- zaměstnavatel zaměstnanců, kteří mají trvalý pobyt na území České republiky, vykonávají trvale zaměstnání v cizině a jsou povinně účastni důchodového pojištění podle předpisů státu, ve kterém trvale vykonávají zaměstnání, je podle ustanovení § 36a odst. 2 ZOPSZ, povinen vést ve své evidenci o těchto zaměstnancích údaje uvedené v ustanovení § 37 odst. 1 písm. a) a b) ZOPSZ a údaj o této povinné účasti na důchodovém pojištění v cizině.

- jde-li o osoby se zdravotním postižením při teoretické a praktické přípravě pro zaměstnání nebo výdělečnou činnost, vede zaměstnavatel nebo vzdělávací zařízení, u nichž se příprava provádí, v evidenci údaje potřebné pro provádění důchodového pojištění (ustanovení § 37 odst. 6 ZOPSZ).

2. Vyhotovování a předkládání evidenčních listů důchodového pojištění

Hlavní zásady vedení a předkládání evidenčních listů důchodového pojištění (dále jen „ELDP“) jsou uvedeny v ustanovení § 38 a 39 ZOPSZ.

Způsob vyplňování ELDP upravují „Všeobecné zásady pro vyplňování ELDP“. Nedílnou součástí těchto zásad je „Metodická pomůcka pro vyplňování ELDP“, která obsahuje kromě platné právní úpravy vzorové příklady vyplňování ELDP v konkrétních situacích.

Zaměstnavatel vede ELDP pro každou osobu účastnou důchodového pojištění (dále jen pojištěnec) vždy za jednotlivý kalendářní rok, případně jeho část, došlo-li k zahájení výdělečné činnosti, zakládající účast na důchodovém pojištění, nebo k jejímu ukončení v průběhu kalendářního roku. ELDP se od 1. ledna 2010 vede i pro všechny poživatele starobního důchodu.

Při trvání dvou (více) souběžných výdělečných činností jednoho pojištěnce u téhož zaměstnavatele v průběhu kalendářního roku zaměstnavatel vyhotovuje a předkládá samostatné ELDP pro každou výdělečnou činnost.

Pokud výdělečná činnost v průběhu kalendářního roku skončila a je nepochybné, že občan ve stejném kalendářním roce do tří měsíců znovu výdělečnou činnost u téhož zaměstnavatele zahájí, ELDP se neuzavírá a neodesílá. Dojde-li do tří měsíců k nástupu do zaměstnání, využijí se k zápisu další volné řádky téhož ELDP.

ELDP se vyplňuje:

- po účetní závěrce (závěrce mzdových listů), nejpozději však do 30. dubna následujícího kalendářního roku, trvala-li výdělečná činnost k 31. prosinci,
- do 1 měsíce po konečném vyúčtování příjmů v případě skončení účasti na důchodovém pojištění před 31. prosincem, nejpozději do 31. ledna následujícího kalendářního roku.

ELDP zaměstnavatel předkládá ČSSZ prostřednictvím příslušné OSSZ, a to:

- do 30 dnů ode dne zápisu údajů do ELDP nebo ode dne svého zániku,
- do 8 dnů ode dne obdržení výzvy orgánu sociálního zabezpečení.

Při úmrtí pojištěnce se předkládá ELDP na vyžádání orgánu sociálního zabezpečení ve lhůtě jím určené, popřípadě do tří měsíců od úmrtí, nedošlo-li k jeho vyžádání dříve (§ 39 ZOPSZ).

Jde-li o osoby ve služebním poměru, s výjimkou státního zaměstnance podle služebního zákona, nebo o občana, jemuž vznikl nárok na důchod příslušníků ozbrojených sil, předkládá se ELDP orgánům ministerstev obrany, vnitra a spravedlnosti, podle toho, který orgán je příslušný k rozhodování o dávkách důchodového pojištění.

Zaměstnavatel je povinen vyhotovit dva stejnopisy ELDP. Jeden stejnopis s podpisem pojištěnce si ponechá ve své evidenci po dobu tří kalendářních roků po roce, kterého se týká. Byl-li ELDP vyhotovován později než v zákonem stanovených lhůtách nebo byl vyhotovován opravný ELDP, ponechá si jej zaměstnavatel ve své evidenci po dobu tří kalendářních roků po roce, ve kterém byl vyhotoven (§ 35a odst. 4 písm. a) ZOPSZ). Druhý stejnopis, opatřený podpisem pověřeného zaměstnance nebo jiného oprávněného zástupce zaměstnavatele a jeho razítkem, je povinen vydat pojištěnci, a to nejpozději v den, kdy předkládá ELDP orgánu sociálního zabezpečení.

Do ELDP se zapisují:

- a) identifikační údaje zaměstnavatele,
- b) jméno, poslední příjmení, rodné příjmení, datum a místo narození, místo trvalého pobytu a rodné číslo občana,
- c) druh výdělečné činnosti,
- d) doba účasti na důchodovém pojištění,
- e) doba důchodového pojištění,
- f) vyměřovací základ pro pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti,
- g) doby, které se při stanovení osobního vyměřovacího základu podle § 16 odst. 4 písm. a), d) a j) zákona o důchodovém pojištění vylučují,
- h) doby, které se ode dne dosažení věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod nepovažují za výkon výdělečné činnosti pro účely zvýšení procentní výměry starobního důchodu.

3. Součinnost zaměstnavatele v důchodovém řízení, potvrzování rozhodných skutečností

Řízení ve věcech důchodového pojištění upravují ustanovení § 81 a následující ZOPSZ.

Žádosti o přiznání dávky důchodového pojištění (důchod) se podávají na předepsaném tiskopisu a sepisují je s občany výlučně OSSZ. Místní příslušnost OSSZ se řídí místem trvalého pobytu občana, nebo místa hlášeného pobytu v České republice, jde-li o cizince. Žádost o důchod lze podat nejdříve čtyři měsíce před požadovaným dnem přiznání důchodu.

Žádosti o zastavení výplaty/uvolnění/úpravu starobního důchodu je rovněž vhodné podat prostřednictvím OSSZ, které mají pro tento účel k dispozici sjednocené formuláře (ČSSZ – 89 105 3).

3.1 Podle ustanovení § 83 odst. 2 ZOPSZ je zaměstnavatel povinen do osmi dnů ode dne, kdy obdržel výzvu OSSZ, sdělit OSSZ sepisující žádost o dávku důchodového pojištění písemně zda:

a) provádí z příjmu žadatele o dávku důchodového pojištění srážky na základě nařízeného soudního nebo správního výkonu rozhodnutí, konkursu nebo dohody o srážkách z důchodu uzavřené podle občanského zákoníku, označení toho, kdo toto rozhodnutí vydal, a číslo jednacích tohoto rozhodnutí, a jde-li o srážky na výživné, zda se jedná o běžné nebo dlužné výživné a jaká je jeho výše,

b) trvá pracovněprávní vztah žadatele o starobní důchod ke dni, od něhož občan žádá o přiznání tohoto důchodu, a na jakou dobu byl tento vztah sjednán, je-li podmínkou výplaty starobního důchodu sjednání pracovněprávního vztahu na dobu určitou,

c) vyplácí náhradu mzdy, platu nebo odměny nebo snížený plat (sníženou odměnu) v době prvních 14 kalendářních dnů a v období od 1. ledna 2012 do 31. prosince 2013 prvních 21 kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény a datum vzniku této neschopnosti nebo datum, od něhož byla nařízena karanténa.

3.2 Zaměstnavatel má ve smyslu ustanovení § 35a odst. 3 věty druhé ZOPSZ povinnost předložit na výzvu OSSZ všechny údaje týkající se výdělečné činnosti, jež jsou rozhodné pro uvolnění nebo úpravu starobního důchodu, a to do osmi dnů ode dne doručení výzvy, není-li určeno jinak.

3.3 Součinnost zaměstnavatele v rámci řízení o přiznání (uvolnění/úpravu) dávky důchodového pojištění spočívá dále v předložení ELDP ve smyslu ustanovení § 39 odst. 3 ZOPSZ, eventuálně v potvrzování dalších skutečností rozhodných pro nárok a výši důchodu, pokud jsou orgánem sociálního zabezpečení vyžádány.

3.4 Zaměstnavatel je dále povinen **vystavit svému zaměstnanci na jeho požádání potvrzení** o skutečnostech, které eviduje na základě ustanovení § 37 odst. 2 písm. a) a b) ZOPSZ.

3.5 Od roku 2012 je zaměstnavatelům v ustanovení § 37 odst. 2 písm. c) ZOPSZ explicitně uložena nová povinnost vystavovat na žádost zaměstnance potvrzení o dobách, v nichž po celý kalendářní měsíc trvala skutečnost odpovídající vyloučené době, avšak vyloučená doba nemohla být na ELDP vykázána z důvodu, že v tomto kalendářním měsíci byl zároveň zúčtován jakýkoliv (jakkoliv vysoký) důchodově započitatelný příjem.

Tato povinnost úzce souvisí s možností postupu podle ustanovení § 16 odst. 8 zákona o důchodovém pojištění. Podle tohoto ustanovení jsou pojištěnci oprávněni požádat, aby se doby uvedené v ustanovení § 16 odst. 4 větě druhé písm. a) až j) téhož zákona považovaly pro účely výpočtu výše důchodu za vyloučené doby, i když se tyto doby kryjí s dobou, v níž měl pojištěnec příjmy, které se zahrnují do vyměřovacího základu, případně s dobou, za kterou náležely náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti náležející

za pracovní úraz (nemoc z povolání); tato možnost tzv. „upřednostnění vyloučené doby před příjmem“ se týká výhradně dob spadajících do období po 31. 12. 1995.

V případě, že žadatel o důchod takový požadavek uplatní (a označí dobu, kterou si přeje vyloučit), je pro orgán sociálního zabezpečení nezbytné znát výši těchto příjmů, neboť tyto je nutno odečíst z příjmů vykázaných zaměstnavatelem v celkovém úhrnu za daný kalendářní rok na ELDP. Výši těchto příjmů musí potvrdit zaměstnavatel. Jde-li o období

- **roku 2012 a později**, vydá zaměstnavatel toto potvrzení na vyžádání zaměstnance dle evidence, kterou pro tyto účely vede podle ustanovení § 37 odst. 2 písm. c) ZOPSZ;

- **před rokem 2012**, potvrdí zaměstnavatel výši těchto příjmů na výzvu orgánu sociálního zabezpečení vznesenou na základě obecného ustanovení § 35a odst. 3 ZOPSZ – ke komunikaci mezi OSSZ a zaměstnavatelem byl vytvořen tiskopis obsahující tabulku předvyplněnou pracovníkem OSSZ, do níž zaměstnavatel ve vymezeném prostoru pouze doplní relevantní údaje o příjmech a tiskopis vrátí OSSZ (sám popř. prostřednictvím zaměstnance).

3.6 Právnícké osoby nebo organizační složky státu nebo jejich součástí vykonávající činnost střední školy, vyšší odborné školy nebo konzervatoře a vysoké školy jsou dle ustanovení § 40 ZOPSZ povinny na žádost orgánu sociálního zabezpečení nebo pojištěnce pro účely jeho důchodového pojištění vydat písemné potvrzení o formě a době studia pojištěnce, včetně údajů o zahájení a ukončení, popřípadě přerušení studia, pokud v souladu se zákonem o archivnictví a spisové službě uchovávají dokumenty obsahující tyto údaje. Toto potvrzení jsou povinny vydat do 8 dnů ode dne obdržení žádosti o jeho vydání.

3.7 Zaměstnavatel je podle ustanovení § 42 ZOPSZ povinen vydat svému zaměstnanci, případně bývalému zaměstnanci, na jeho žádost potvrzení o době trvání zaměstnání v kalendářním roce, po kterou byl zaměstnanec (bývalý zaměstnanec) důchodově pojištěn. Obdobné potvrzení je povinen vydat i na výzvu OSSZ. Tato potvrzení se vydávají do 8 dnů od obdržení žádosti.

4. Plnění ohlašovací a oznamovací povinnosti

4.1 Hlášení o zaměstnávání poživatelů předčasného starobního důchodu (ustanovení § 41 ZOPSZ)

Zaměstnavatel má povinnost ohlásit, vstoupí-li k němu do zaměstnání poživatel starobního důchodu přiznaného podle ustanovení § 31 zákona o důchodovém pojištění (tzv. předčasný starobní důchod), který podle předpisů o důchodovém pojištění nesplňuje při výkonu výdělečné činnosti podmínky pro výplatu tohoto důchodu (tyto podmínky upravuje ustanovení § 37 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění).

Hlášení o zaměstnání poživatele starobního důchodu musí obsahovat předepsané náležitosti (příjmení a jméno, datum narození, adresa trvalého pobytu občana, den, kdy došlo ke vstupu do zaměstnání, popřípadě, kdy nastala jiná skutečnost zakládající ohlašovací povinnost).

Ke splnění ohlašovací povinnosti použije zaměstnavatel předepsaný tiskopis ČSSZ „Hlášení o zaměstnání poživatele předčasného starobního důchodu“ (ČSSZ - 89 127 9). Zaměstnavatel odesílá hlášení přímo ČSSZ v Praze 5, Křížová 25, PSČ 225 08.

4.2 Hlášení změn v rozhodných skutečnostech (ustanovení § 35a odst. 3 věty první ZOPSZ)

Zaměstnavatel má povinnost hlásit orgánu sociálního zabezpečení změny ve skutečnostech rozhodných pro nárok na dávku a jeho trvání a pro výši a výplatu dávky, a to písemně nejpozději do 8 dnů ode dne, kdy se o nich dozví.

Situace, na kterou toto ustanovení dopadá, může nastat například, pokud zaměstnavatel vyplňuje potvrzení podle ustanovení § 83 odst. 2 ZOPSZ v souvislosti s žádostí o důchod, který má být přiznán nebo vyplácen od data, které nastane teprve v budoucnu, a uvede, že výdělečná činnost k některému budoucímu datu skončí nebo bude trvat. Následně se ukáže, že výdělečná činnost z nějakého důvodu (např. okamžité zrušení pracovního poměru) skončila dříve, než bylo původně potvrzeno, nebo naopak pokračuje dále po datu, k němuž měla dle potvrzení skončit. Takovou změnu je nutno neprodleně nahlásit orgánu sociálního zabezpečení.

Možné sankce za porušení povinností zaměstnavatele

Za nesplnění nebo porušení povinností v oblasti důchodového pojištění stanovených v ustanoveních § 35a odst. 4, § 37 až 43 a § 83 odst. 2 ZOPSZ, a čl. II bodu 1 zákona č. 424/2003 Sb., může příslušná OSSZ uložit zaměstnavateli pokutu až do výše 100 000,- Kč a při opětovném nesplnění nebo porušení povinností, za jejichž nesplnění nebo porušení byla již pokuta uložena, pokutu až do výše 500 000,- Kč (viz. ustanovení § 54 odst. 4 ZOPSZ).

zdroj: www.cssz.cz